

УДК 352:305

DOI <https://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2022.6.8>

Ищенко Анна Миколаївна,

старший викладач кафедри теорії та практики управління

Національного технічного університету України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

ORCID ID: 0000-0002-1596-3673

ГЕНДЕРНИЙ МЕЙНСТРИМІНГ В РОЗУМНИХ МІСТАХ: ОСОБЛИВОСТІ СОЦІОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ

GENDER MAINSTREAMING IN SMART CITIES: FEATURES OF SOCIOLOGICAL ENSURING ADMINISTRATIVE DECISIONS

Дана стаття присвячена розгляду особливостей соціологічного забезпечення прийняття управлінських рішень в розумних містах. Розглянуто переваги використання кількісного та якісного підходу застосування прикладних соціологічних методів для отримання гендерно чутливих показників щодо якості та безпеки життя у місті. Визначено на яких етапах запровадження гендерного мейнстрімінгу на рівні місцевого самоврядування видається особливо актуальним застосування таких методів (для етапів аналізу ситуації та проведення моніторингу та оцінки), включаючи розробку системи індикаторів для моніторингу просування досягнення мети та кінцевих результатів для визначення ефективності прийнятих рішень. Обґрунтовується роль результатів репрезентативних соціологічних досліджень для визначення індикаторів, що можуть застосовуватися для моніторингу показників гендерної рівності, а також якості та безпеки життя у місті в цілому. У статті наводяться деякі бар'єри, які в умовах розумного міста можуть поглиблювати різницю між окремими категоріями осіб, а отже, народжувати нові форми нерівності, в тому числі на гендерному ґрунті, зокрема, фактори цифрового розриву та феномен супротиву інноваціям. Наведено приклади успішного застосування аналізу великих даних у гендерно чутливій тематиці, та визначено напрямки за якими він може використаний для удосконалення стратегічного управління в місті. Проаналізовано застосування методів фокус-групових дискусій та глибинних інтерв'ю для визначення потреб вразливих категорій містян, зокрема, під час побудови справедливо поділенних міських просторів. Проаналізовано особливості використання системи індикаторів за Ціллю №5 «Гендерна рівність» в Україні, зокрема, під час підрахунку співвідношення тривалості неоплачуваної домашньої роботи серед жінок та чоловіків. Визначено, що цифровізація процесу проведення опитувань, різноманітність електронних інструментів, які можуть пропонувати розумні міста для отримання зворотного зв'язку із мешканцями, а також можливість врахування особливостей та рівня доступності окремих цільових груп під час програмування дослідження (обрання найбільш валідного методу дослідження) є основними перевагами використання соціологічного забезпечення управлінських рішень.

Ключові слова: гендерний мейнстрімінг, розумне місто, соціологічне забезпечення прийняття управлінських рішень.

This article is devoted to the consideration of the features of sociological support for decision-making in smart cities. The advantages of using a quantitative and qualitative approach of applied sociological methods to obtain gender-sensitive indicators regarding the quality and safety of life in the city are considered. It has been determined at what stages of the introduction of gender mainstreaming at the level of local self-government the application of such methods (for the stages of situation analysis and monitoring and evaluation), including the development of a system of indicators for monitoring the progress of achieving the goal and final results to determine the effectiveness of the decisions, are particularly relevant. The role of the results of representative sociological studies to determine indicators that can be used to monitor indicators of gender equality, as well as the quality and safety of life in the city as a whole, is substantiated. The article mentions some barriers that in the context of a smart city can deepen the difference between certain categories of persons, and therefore give birth to new forms of inequality, including on the basis of gender, in particular, the factors of the digital gap and the phenomenon of resistance to innovation. Examples of the successful application of big data analysis in gender-sensitive topics are given, and directions in which it can be used to improve strategic management in the city are determined. The application of the methods of focus group discussions and in-depth interviews to determine the needs of vulnerable categories of citizens, in particular, during the construction of fairly-shared urban spaces, was analyzed. The peculiarities of the use of the system of indicators for Goal No. 5 "Gender equality" in Ukraine was analyzed, in particular, when calculating the ratio of the duration of unpaid housework among women and men. It was determined that the digitization of the process of conducting surveys, the variety of

electronic tools that smart cities can offer to receive feedback from residents, as well as the possibility of taking into account the characteristics and level of accessibility of individual target groups during research programming (choosing the most valid research method) are the main advantages of using sociological support for decision making.

Key words: *gender mainstreaming, smart city, sociological support for decision-making.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями;

Досягнення та підтримка принципів гендерної рівності та створення міст, що є вільними від дискримінаційних проявів та надають справедливості можливості для жінок та чоловіків є важливими управлінськими завданнями. Розумне місто за допомогою широкого спектру інформаційно-комунікативних технологій, з одного боку, розширює можливості своїх мешканців, надаючи їм додаткові можливості для реалізації своїх прав, а також інструменти для більш широкої участі в управлінських процесах. Проте, з іншого боку, впровадження концепту розумного міста в країнах з великим цифровим розривом, де у мешканців, в тому числі, може спостерігатися феномен супротиву інноваціям, може створювати протилежний ефект, поглиблюючи різницю між окремими категоріями осіб, а отже, народжувати нові форми нерівності, в тому числі на гендерному ґрунті. Розв'язання цих проблем шляхом прийняття ефективних рішень вимагає отримання актуальної інформації щодо стану гендерно чутливих показників якості та безпеки життя у місті. Проте, їх отримання дуже часто є ускладненим з багатьох причин. Необхідність отримання адекватних показників, які б лягали в основу прийняття управлінських рішень в розумних містах – є важливим як з теоретичної, так і з практичної точок зору, бо має на меті підвищення рівня якості та безпеки життя мешканців розумних міст, а також напряму пов'язана із досягненням цілей сталого розвитку, зокрема, ціллю №5 – Гендерна рівність та Ціллю №11 – Сталий розвиток міст та громад.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття;

Сучасне публічне управління має спиратися на гендерний підхід, відповідно до якого мають бути враховані інтереси та потреби різних соціально-статевих груп суспільства. Темі гендерної рівності присвячена велика кількість наукових досліджень, проте гендерний мейнстрімінг в розумних містах є доволі вузьконаправленою науковою тематикою, що поєднує в собі відразу два актуальних напрямки – це не тільки дослідження без-

посередньо гендерних проблем та шляхів їх подолання, але й визначення того, що може сприяти гендерній рівності саме в розумних містах як осередках використання інформаційно-комунікативних технологій, а що, навпаки – може загострювати гендерну та інші види нерівностей. Крім того, ця тема є актуальною не тільки з точки зору теоретичного розгляду проблеми, а й як практичне завдання публічного управління та адміністрування – оскільки відповіді на ці запитання дозволятимуть удосконалювати системи управління розумними містами, використовуючи їх переваги для підсилення гендерної рівності та недискримінації, а також передбачати можливий негативний вплив недоліків, які ставлять під сумнів можливості досягнення повної гендерної рівності в розумних містах. Так, сучасна італійська дослідниця Джорджія Несті досліджуючи гендерний мейнстрімінг в розумних містах в своїх наукових розвідках не тільки розглядає питання про те де саме і чому гендерна дискримінація може виникнути в розумному місті, але й визначає набір управлінських інструментів, що є ефективними для скорочення гендерної нерівності в розумних містах та визначає теоретичні та емпіричні проблеми місцевого самоврядування, які можуть виникати під час реалізації стратегії гендерної рівності в розумних містах [1, с. 289]. Зосереджуючись у аналізі останніх публікацій та досліджень виключно на тих з них, які пов'язують гендерну рівність та управління розумними містами варто згадати дослідження групи науковців, які досліджуючи кейси існуючих розумних міст визначають, що багаторівневе управління в таких містах має вирішальне значення для міської трансформації в бік інклюзивної, а також те, що трансформація міст у стан «розумних» повинна враховувати існуючі соціально-економічні та інституційні умови [2, с. 76]. Інша група дослідників, розглядаючи те, як гендерна (не)рівність впливає на життя жінок та чоловіків, визначає як неспроможність міського управління щодо вирішення гендерних проблем може поглибити потенційну нерівність в контексті того, що гендерно-сліпа політика робить міста не нейтральними, а швидше гендерно-орієнтованими на певного «універсального» суб'єкта [3, с. 399]. Варто також згадати Програму Організації Об'єднаних Націй, що сприяє сталому розвитку населених пунктів

UN-Habitat, яка в своїх звітах постійно публікує дослідження, що пов'язані із розширення партисипативності в містах, інклюзивності, верховенства права та іншими, пов'язаними із рівністю в місті питаннями [4–7]. Поруч із цими важливими питаннями, що викликають значний дослідницький інтерес залишаються не повністю розкритими питання отримання достовірних даних про різні гендерні групи та проблеми їх життєдіяльності у великих містах, що могли б бути використані в сфері публічного управління та адміністрування та відповідали вимогам релевантності та оперативності.

– формулювання цілей статті (постановка завдання);

Основною ціллю даної статті є визначення дослідницького потенціалу використання соціологічного забезпечення в підтримці процесу розробки та прийняття управлінських рішень, пов'язаних із впровадженням принципів гендерної рівності в розумних містах. Для успішного розв'язання даного завдання необхідною є операціоналізація дослідницького концепту, пов'язаного із гендерною рівністю в розумному місті, тобто визначенням основних напрямків, за якими можуть та повинні прийматися управлінські рішення в розумних містах для того, щоб робити їх більш справедливими, інклюзивними та орієнтованими на потреби чоловіків та жінок, що населяють такі міста, а також визначення того, які саме соціологічні методи можуть бути використані для супроводу управлінських рішень.

– виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів;

Набуваючи значного поширення рух за гендерну рівність також поступово трансформується відповідаючи на актуальні виклики сьогодення. Починаючи з Пекінської декларації відбувається перенесення основного акценту з потреб жінок на проблематику гендерної рівності в цілому, що передбачає врахування гендерних, соціально сконструйованих відмінностей. Враховуючи той факт, що процес урбанізації не зупиняється і міста залишаються основним організуючим механізмом життєдіяльності людей, питання удосконалення механізмів управління містом, що враховували б гендерний аспект є доволі актуальним. Розумні міста є однією з найбільш сучасних форм організації життя у місті, що за допомогою інформаційно-комунікативних технологій сприяють швидкій взаємодії між мешканцями міст та владою, розширюючи можливості мешканців завдяки широкому спектру інструментів електро-

ної демократії впливати на рішення стосовно життя у місті та країні в цілому.

Отримання своєчасної інформації дозволяє ухвалити більш ефективні рішення, а моніторинг певних показників у часі дозволяє корегувати управлінські дії, вчасно реагувати на зміни у потребах різних, і особливо вразливих категорій населення. Широке застосування інформаційно-комунікативних технологій в розумних містах, безперечно, забезпечує отримання масивів великих даних, аналіз яких дозволяє отримувати відповіді стосовно наприклад, найбільш запотребованих сервісів, певних патернів поведінки тощо. Використання великих даних є дуже ефективним, наприклад, в сфері сталої міської мобільності, адже дозволяє аналізувати маршрути руху, використання громадського транспорту, що може бути використаним для оптимізації його роботи. Одна з найбільш відомих організацій, що займається впровадженням стандартів гендерної рівності – ООН Жінки, зокрема, також використовує великі дані для оцінювання зусиль, що прикладаються в сфері збільшення жіночої політичної участі та лідерства, аналізуючи соціальні медіа (Twitter, Facebook), а також радіоефіри та новинні стрічки [8, с. 26].

Проте, якщо в країні спостерігається значний цифровий розрив, то із таких масивів даних можуть випадати значні соціальні групи, що зазвичай можуть бути віднесені до вразливих, як раз ті, що найчастіше потерпають від нерівності, дискримінації та потребують допомоги. Використання класичних соціологічних методів емпіричних досліджень, зокрема, методу опитування, може сприяти налагодженню зв'язку із такими категоріями мешканців та мешканок міст, що потенційно зробить міста більш справедливими та інклюзивними. Можна навіть стверджувати, що метод опитування із поширенням ІКТ зараз отримав своє нове застосування в онлайн формі, та підтвердив свою ефективність та оперативність під час необхідності ухвалення управлінських рішень, що мають враховувати думку усіх бенефіціарів. Варто згадати успішну імплементацію опитувань у електронний додаток Дія. Широке використання додатку, його надійність та верифікація користувачів дозволяють швидко та зручно отримувати результат опитування громадської думки.

Безумовно, свою дієвість показали й інші інструменти електронної демократії, які частково базуються на методі опитування також, наприклад, сервіси електронних петицій. Проте, в умовах необхідності отримання репрезента-

тивної оцінки від цільової аудиторії, все ж таки, варто також спиратися на результати досліджень, які відповідають критеріям якості соціологічної інформації – надійності, валідності, репрезентативності, об'єктивності та іншим.

Одним із найбільш поширених недоліків управлінських рішень є їх спрямованість на так званого середнього мешканця, безвідносно до його чи її статі, віку тощо. Хоча найчастіше саме ці характеристики визначають контекст життєдіяльності в місті – зручність інфраструктури того чи іншого міста для кожного чоловіка та жінки, а отже, визначають якість та безпеку життя. Різноманітність потреб та різниця у використанні міської інфраструктури між жінками та чоловіками вимагає отримання валідної інформації стосовно багатьох сфер життєдіяльності у місті, яка могла б репрезентувати думки та оцінки жінок та чоловіків, давала змогу оцінити зручність та безпечність тих чи інших міських сервісів для різних соціальних груп населення. Стосовно процесу управління містом таким інструментом, який має на меті забезпечувати рівність прав та можливостей жінок та чоловіків є гендерний мейнстримінг як процедура оцінювання потенційних наслідків будь-якої запланованої дії (прийняття закону, втілення політичного курсу чи програми на всіх рівнях та в усіх сферах суспільного життя) із врахуванням потреб та інтересів як жінок, так і чоловіків [9].

Дослідниця Х.О. Голинська наводить приклад моделі гендерного мейнстримінгу, що був розроблений у Швеції, і який складається із таких складових частин як: формування базової обізнаності та розуміння проблеми, аналіз ситуації, планування та організаційна діяльність, дослідження операцій органу влади з позицій гендерної рівності, аналіз виокремлених на попередньому етапі операцій органу влади, виконання завдань та втілення в життя розроблених ініціатив, проведення моніторингу та оцінки [10]. Для такої моделі використання емпіричних методів досліджень видається особливо актуальним принаймні для етапів аналізу ситуації та проведення моніторингу та оцінки. Останній також є цікавим з точки зору визначення дослідницького потенціалу соціологічних методів, оскільки включає в себе розробку системи індикаторів для моніторингу просування досягнення мети та кінцевих результатів для визначення ефективності прийнятих рішень. Індикатори, що можуть застосовуватися для моніторингу можуть як раз базуватися на результатах репрезентативних соціологічних досліджень.

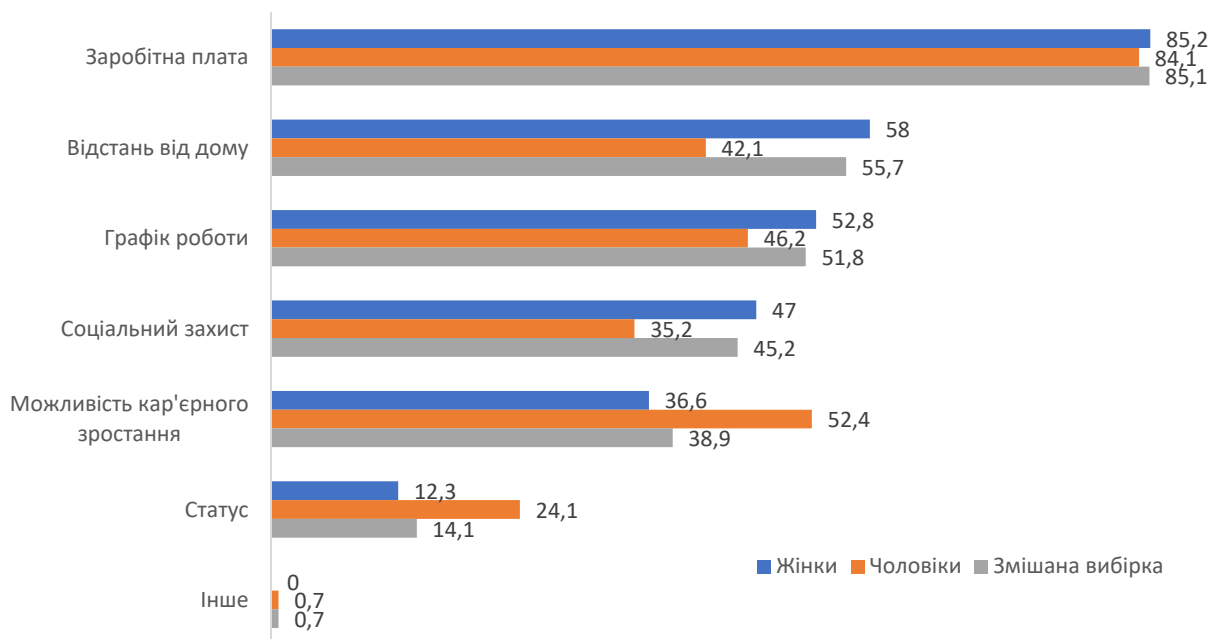
В цьому контексті варто згадати, що Цілі сталого розвитку також базуються на певному моніторинговому механізмі, який полягає у відстеженні індикаторів, які свідчать про прогрес у виконанні завдань, які розкривають ту чи іншу мету. На прикладі Цілі №5 «Гендерна рівність» в Україні можна побачити як працює цей механізм. Так, у моніторингу цієї Цілі є показник 5.3.1. Співвідношення тривалості неоплачуваної домашньої роботи (ведення господарства, догляду за дітьми та іншими родичами тощо), який має вимірюватися для жінок та чоловіків у відсотках (хвилин на добу). На Національній платформі звітування за ЦСР в Україні наведено тільки дані за 2020 рік, що містять результати «пілотного опрацювання Методології обстеження з питань використання часу, включаючи неоплачувану хатню та доглядову працю в домашньому господарстві, проведеному у 2020 році за участю домогосподарств міста Києва, Білої Церкви, сіл Винарівка, та Петропавлівська Борщагівка» [11]. Між тим, потенціал сучасних програмних засобів дозволяє автоматизувати процес спостереження над витратами часу, а орієнтація на підрахунок витрат часу у жінок та чоловіків дозволяє зробити вичерпний бюджет часу, що дав би змогу не тільки проводити якісний моніторинг досягнення цілей сталого розвитку, але й розробити заходи з більш рівномірного та справедливого його розподілу.

Повертаючись до можливостей опитувальних методів та їх ефективності у дослідженні гендерних питань наведемо результати опитування, що проводився в рамках гендерного аудиту у місті Києві у 2021 році методом онлайн опитування за допомогою Google Forms серед представників місцевого самоврядування за формалізованим анкетним листом, під час якого було опитано 984 особи за доступною вибіркою.

Результати дослідження зафіксували значну різницю у відповідях жінок та чоловіків, що свідчить про наявність гендерної нерівності у можливостях між цими цільовими аудиторіями. Так, якщо не брати до уваги фактор заробітної плати, який є однаково важливим для обох категорій, то для жінок важливими є фактори відстані від дому до роботи, графік роботи та соціальний захист, тоді як чоловіки більшою мірою звертають увагу на такі фактори як можливість кар'єрного зростання та статус.

Потенціал використання соціологічних методів пізнання не вичерпується виключно кількісними опитуваннями. Класичним вважається підхід, згідно до якого застосовуються кількісна та якісна стратегії використання методів соціологічного дослідження. Такий поділ є важливим для

При виборі місця роботи на що ви звертали/звертаєте увагу в першу чергу?

Діаграма 1. Фактори вибору місця роботи серед жінок та чоловіків

розкриття питання щодо соціологічного супроводу управлінських рішень в сфері гендерної рівності, оскільки ці різні стратегії мають різний дослідницький потенціал та здатність щодо отримання інформації, яка може та повинна бути врахована під час ухвалення управлінського рішення. Так, важливими напрямками гендерного мейнстримінгу у розрізі міського управління є побудова так званих fair-shared cities, тобто справедливо поділених міст. Це означає, що міське планування та міські сервіси мають враховувати потреби всіх категорій населення, навіть якщо їх кількість не є значною у загальній масі населення, а отже, враховувати потреби людей з інвалідністю, дітей, людей старшого віку, жінок, чоловіків, з увагою до щоденних завдань, які мешканці й мешканки виконують щодня. Визначення потреб таких категорій може бути успішно проведена методом фокус-групового інтерв'ю. Цей метод колективної дискусії у гомогенних групах дозволяє визначати потреби цільових аудиторій, обговорювати пропонувані можливості, напрацьовувати неочевидні варіанти розв'язання проблем міської інфраструктури. Застосування онлайн фокус-груп розв'язує проблему участі у таких обговореннях важкодоступних груп респондентів. Даний метод не надає репрезентативну оцінку, проте надає якісні дані варіацій проявів можливих проблем, а також є чутливим для пошуку шляхів їх вирішення через аналіз індивідуального досвіду інформантів.

Подібну мету може мати і використання іншого спорідненого методу опитування – методу глибинного інтерв'ю. Цей метод може бути особливо ефективним для роботи із вразливими категоріями населення, отримання інформації від яких неможливо у групі. Стосовно тематики розумних міст та гендерного мейнстримінгу цей метод може бути використаний для створення управлінської стратегії щодо побудови вільного від страху середовища (fear-free environment). Одними з важливих аудиторій є дівчата та хлопці підліткового віку, люди з інвалідністю, самотні жінки із дітьми – категорії, налагодження контакту з якими вимагає індивідуального підходу та проходження етапу «ламання криги» у спілкуванні. Отримані, в ході глибинного інтерв'ю, результати дозволяють побачити проблему очима цільової аудиторії, і можуть бути використані не тільки у роботі органів місцевого самоврядування, але й в роботі громадських організацій та інших бенефіціарів.

Продовжуючи ідею налагодження зворотного зв'язку з мешканцями розумних міст за гендерною тематикою за допомогою соціологічних методів варто відзначити, що це є достатньо поширеною практикою в різних країнах. Проте, рівень залученості та усвідомлення важливості участі в таких дослідженнях серед пересічного населення не є достатнім. Існує проблема відносно рекрутингу респондентів для участі у дослідженнях, що обумовлює необхідність формування культури участі,

формування усвідомлення, що опитування та інші види досліджень є інструментами демократії. Наприклад, у Німеччині вже зараз респонденти не мають права відмовлятися від участі у державних соціологічних дослідженнях [13, с. 14]. Такий закордонний досвід використання соціологічного інструментарію із державницькою метою не є поодиноким. Так, деякі дослідники вважають, що соціологічні традиції можуть забезпечити додаткову, концептуальну лінзу, необхідну для кращого розуміння орієнтації країни в її політиці цифрової трансформації, зазначаючи, що це може краще доповнювати національну інноваційну систему країни. Автори підкреслюють, що політикам потрібна краща основа для просування соціологічних аспектів цифровізації та її впливу на місцеві установи та учасників суспільства [14].

Наостанок, варто відмітити, що в Україні застосування соціологічних емпіричних методів також набирає обертів серед цільових аудиторій, що пов'язані з публічним управлінням та адмініструванням, про що можна робити висновок по кількості виданих методичних практичних матеріалів стосовно того, як проводити правильно вивчати громадську думку для різноманітних цілей, наприклад, щодо проведення публічних консультацій, в тому числі шляхом опитування громадської думки при плануванні громадських

просторів [15] або як проводити соціологічні дослідження, якщо ти громадський активіст [16].

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Отже, проведений аналіз дозволив прийти до висновку, що використання соціологічного забезпечення під час прийняття управлінських рішень, спрямованих на впровадження стратегії та політики гендерної рівності, є обґрунтованим. Прийняття ефективного управлінського рішення вимагає отримання актуальної інформації, яку не завжди може надати існуюча статистика, але це є важливим при плануванні, виробленні тактики та стратегії. Також отримана в ході соціологічного дослідження інформація може бути використана для контролю над втіленням управлінського рішення, для отримання зворотного зв'язку від цільових аудиторій та, при необхідності, для планування додаткових заходів. Цифровізація процесу проведення опитувань, різноманітність електронних інструментів, які можуть пропонувати розумні міста для отримання зворотного зв'язку із мешканцями, а також врахування особливостей та рівня доступності окремих цільових груп під час програмування дослідження (обрання найбільш валідного методу дослідження) також є перевагами використання соціологічного забезпечення.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Nesti, Giorgia. Mainstreaming gender equality in smart cities: Theoretical, methodological and empirical challenges. *Information Polity*. 2019. №24. 1-16. 10.3233/IP-190134.
2. Juhyun Lee, Julia Babcock, Thai Son Pham, Thu Hien Bui & Myounggu Kang Smart city as a social transition towards inclusive development through technology: a tale of four smart cities. 2023. *International Journal of Urban Sciences*, 27:sup1, с.75-100, DOI: 10.1080/12265934.2022.2074076
3. Javiera F. M. Macaya, Soumaya B. Dhaou, and Maria Alexandra Cunha. 2021. Gendering the Smart Cities: Addressing gender inequalities in urban spaces. In 14th International Conference on Theory and Practice of Electronic Governance (ICEGOV 2021), October 06–08, 2021, Athens, Greece. ACM, New York, NY, USA, 8 pages. <https://doi.org/10.1145/3494193.3494308>
4. UN-Habitat. 2019d. Mixed reality for public participation in urban and public space design – Towards a new way of crowdsourcing more inclusive smart cities. Nairobi: UN-Habitat. URL: <https://unhabitat.org/mixed-reality-for-public-participation-in-urban-and-public-space-design-towards-a-new-way-of>
5. UN-Habitat. 2020a. Future Cities, New Economy, and Shared City Prosperity Driven by Technological Innovations. Nairobi: UN-Habitat. URL: <https://unhabitat.org/future-cities-new-economy-and-shared-city-prosperity-driven-by-technological-innovations>
6. UN-Habitat. 2020b. Human Rights, Rule of Law and the New Urban Agenda. Nairobi: UN-Habitat. URL: <https://unhabitat.org/human-rights-rule-of-law-and-the-new-urban-agenda> [66] UN-Habitat. 2020c. The State of Arab Cities 2020: Financing Sustainable Urbanization in the Arab Region – Executive Summary. UN-Habitat. URL: <https://unhabitat.org/state-of-arab-cities-report-2020-financing-sustainable-urban-development-in-the-arab-region>
7. UN-Habitat. 2020d. 2020 Future cities Advisory outlook – Urban technologies in China. Beijing, CN: UN-Habitat. URL: <https://unhabitat.org/future-cities-advisory-outlook-2020-urban-technologies-in-china>
8. CAN BIG DATA BE USED FOR EVALUATION? A UN Women feasibility study. URL: <https://www.unwomen.org/sites/default/files/Headquarters/Attachments/Sections/Library/Publications/2018/Can-big-data-be-used-for-evaluation-en.pdf>

9. Голинська Х. О. Гендерний мейнстрімінг в управлінні розвитком міст: загальна характеристика / Х. О. Голинська // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Державне управління. 2014. Вип. 1. С. 8–11. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vknud_2014_1_4
10. Gender mainstreaming manual. A book of practical methods from the Swedish Gender Mainstreaming Support Committee ; [Electronic resource] / Swedish Government Official Reports SOU 2007:15. URL: http://www.igad.rwth-aachen.de/pdf/gender_mainstreaming_manual11%20pdf.pdf
11. Національна платформа звітування за ЦСР. URL: <https://sdg.ukrstat.gov.ua/uk/>
12. Формування позитивного іміджу жінки-керівника на державній службі / [М. Канавець та ін.; за заг. ред. Н. Алюшиної]. К.: Центр адаптації державної служби до стандартів Європейського Союзу, 2021. 60 с.
13. Володимир Паніотто. Криза в методах опитування та шляхи її подолання / Володимир Паніотто, Наталя Харченко. Соціологія: теорія, методи, маркетинг. 2012. №1. С. 3–19.
14. Sociological traditions as a complementary lens to better understand digital transformation policies. Digital Policy, Regulation and Governance. 2022. Т. 24. Вип. 1. С. 30–51.
15. Методичні рекомендації з проведення онлайн опитувань громадськості при плануванні громадських просторів. URL: <https://rm.coe.int/guidelines-for-online-questionnaires-regulations-on-public-spaces-deve/1680a09788>
16. Богдан О. Що варто знати про соціологію та соціальні дослідження. Посібник-довідник для громадських активістів та всіх зацікавлених. К.: Дух і Літера, 2015. 380 с. URL: http://www.sii.org.ua/wp-content/uploads/2016/07/Bogdan_SocResearch.pdf